

Jādara viss, lai krīzē Latvija atkal nepazaudētu cilvēkus

Par valsts un pašvaldību kopējo atbildību sagaidāmās lielo rēķinu krīzes pārvarēšanā un cilvēku atbalstišanā Guntars Gūte sarunājas **ar Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdētāju Gintu Kaminski**

Šķiet, šobrīd ļoti daudzus satrauc milzīgā inflācija, ko vistiešākajā mērā ietekmē energoresursu cenu lēciens, kas, izskatās, tuvākajā laikā neapstāsies. Nupat arī tika publicēta informācija, ka jau no 1. jūlija būtiski augs gāzes cena māj-saimniecībām. Kāda ir pašvaldību prognoze – ar ko mums Latvijā ir jāreķinās tuvākā gada laikā? Īpašas bažas patiesībā rada nākamās apkures sezonas prognozējamie rēķini.

Parasti, kad apkures sezona ir beigusies un iestāties siltais periods, tas ir laiks, kad ir iespēja sakārtot katlu mājas, dažādas citas iekārtas. Tā tas ir normālos apstākļos, bet piekritu jums, ka šis gads ir pilnīgi savādāks, un nevienš nevarēs noprognozēt, kāda būs reālā situācija nākamajā apkures sezonā, šobrīd ir iespējams tikai nojaust, ka siltumenerģijas tarifi atsevišķās pašvaldībās var pieaugt divkārt, iespējams, pat vēl vairāk.

Varbūt pozitīvais ir tas, ka daudzām pašvaldībām nebija nepieciešamības palielināt siltumenerģijas tarifus iepriekšējā sezonā, kas, iespējams, novērsa patērētāju maksātspējas problēmu iestāšanos daudz ātrāk. Tomēr arī pašreiz ir vērojama tendence pieaugt iedzīvotāju parādiem par komunālajiem pakalpojumiem.

Skaidrs, ka jebkurā gadījumā zemāki tarifi būs tajās pašvaldībās, kurās siltumenerģijas ražošanai vairāk izmanto dabasgāzi alternatīvos enerģijas avotos, piemēram, šķeldu. Tādēļ savā ziņā noteicošais faktors cenas apjomam būs siltumenerģijas ražotāja izvēlētajam samērā starp dabasgāzi un citiem kurināmā veidiem.

Patlaban lešam, ka nākamajā apkures sezonā problēmas ar apkures rēķinu apmaksu bez valsts atbalsta varētu rasties ap 50–55% māj-saimniecību. Sliktākais šajā situācijā ir tas, ka ierasti mēs šādu problēmu gadījumā runājam par maznodrošinātām, trūcīgām personām, taču nākamajā apkures sezonā grūtības var rasties ne tikai šiem cilvēkiem, bet arī citiem

cilvēkiem, kuru ienākumi ir salīdzinoši nelieli. 2020. gadā, pēc Centrālās statistikas datiem, grūtības ar mājokļa rēķinu apmaksu bija aptuveni 20,7% Latvijas iedzīvotāju, un visgrūtāk bija vienuļājiem pensionāriem (34,5%) un nedaudz mazāk par 30% nepilno ģimeņu, un šādu cilvēku vairāk vai mazāk ir pilnīgi visās pašvaldībās. Turklāt problēmas ar rēķinu apmaksu cilvēkiem bija arī tajās pašvaldībās, kurās siltumenerģijas ražošanai izmanto tikai šķeldu – protams, šis ir salīdzinoši lētāks resurss, taču arī šie siltuma ražotāji šogad vairs nemaz tik droši nevar justies – pagājušajā sezonā šķeldas cena bija 15–18 eiro par kubikmetru, bet šobrīd Lietuvas biržā cena ir 35 eiro par kubikmetru. Un šajā aspektā būtu svarīgi lemt par iekšējā tirgus aizstāvēšanu.

Ar to domājat, piemēram, kaut kādā veidā ierobežot mūsu pašu biomasas resursu eksportēšanu?

Tas varētu būt viens no variantiem. Šobrīd vēl precīzi nezinām, kāds būs Labklājības ministrijas (LM) ziņojums par risinājumiem krīzes ietekmes mazināšanai, ko šonedēļ plānots iesniegt izskatīšanai valdībā. Arī mēs iesniedzām savus priekšlikumus par nepieciešamo rīcību. Mēs dzirdam, ka caur mājokļu pabalstiem ir vēlme palīdzēt iedzīvotāju grupām līdz tā sauktajai trešajai kvintilei jeb grupai, kas attiektos uz 60% no Latvijas iedzīvotājiem. Bet būtiski – te nav runa, ka visi 60% arī saņems atbalstu – tā ir definēta riska grupa, kurai varētu rasties problēmas. Taču te uzreiz aktuāls kļūst jautājums par pašvaldību sociālo dienestu kapacitāti. Visās pašvaldībās kopā 2021. gadā strādāja 1473 sociālā darba speciālisti, kas attiecīgi nozīmē, ka gadījumā, ja pēc palīdzības vērsīsies visi riska grupā iekļautie cilvēki, tie būs 678 cilvēki uz vienu sociālo darbinieku. Taču šiem darbiniekiem ir jāstrādā arī ar Ukrainas bēgļiem, kā arī jāveic citas ikdienas funkcijas, tostarp ar senioriem. Tāpat aizvien vairāk tiek runāts par

▲ GINTS Kaminskis: «Ir viena ļoti būtiska nianse – precīzi jādefinē, kas ir šī māj-saimniecība, par kuru tiek runāts, – vai māj-saimniecība ir tā, kas dzīvo tikai savā īpašumā, vai arī tā, kas dzīvo īrētā īpašumā – un tā ir viņu vienīgā māj-saimniecība. Proti, jābūt skaidram definējumam – uz ko tieši tas attiecas.»

Problēmas ar apkures rēķinu apmaksu bez valsts atbalsta varētu rasties ap 50–55% māj-saimniecību

rudenī sagaidāmo Covid-19 atgriešanos, kas arī var radīt problēmas ar darbinieku deficitu darbnespējas dēļ. Tāpat svarīgi saprast, ka pašvaldības patlaban finansiāli nespēj sasniegt jaunus valsts un pašvaldību darbinieku atlidzības griestus, turklāt sociālo darbinieku atalgojums tomēr ir ļoti mazs. Ir gan ziņas, ka LM dokumentā varētu būt ierēķināta atlidzība astoņu eiro apmērā par katru

apkalpoto klientu. Varbūt ar to pietiktu, ja būtu jāpiesaista papildu darbinieki (kur arī nav skaidrs, vai tāds atrastu vai ne), taču vēl ir jāapriko arī darba vietas. Un tomēr šobrīd arī par šo potenciālo finansējumu nav skaidrības. **Piesardzīgu gan dara nianse – potenciālais atbalsta mehānisms paredz premjera Krišjāņa Kariņa (JV) slavenajā rezolūcijā definētā mērķētā atbalsta sistēmu nevis automatiski īstenot, bet gan cilvēkam faktiski būs pašiem jādodas uz pašvaldības sociālo dienestu, jāraksta iesniegums un jāpierāda, ka viņš kvalificējas šīm atbalstam. Un tad jau vēl paies gana ilgs laiks, kamēr attiecīgie speciālisti izvērtēs nianse un pieņems lēmumu par atbalsta piešķiršanu vai nepiešķiršanu. Faktiski sanāk – ja tu, cilvēk, gribi palīdzību, tad pats ej un vispirms pierādi, ka tev atbalsts pienākas.**

Šajā situācijā noteikti būtu svarīgi, lai lēmēji iznāk pub-

liskajā telpā un skaidri definē noteikumus. Arī mums abiem šobrīd būtu daudz vieglāk par šo tēmu runāt, ja būtu skaidrība par niansēm. Tāpēc svarīgi, ka valsts skaidri pasaka, kā tiks palielināti ienākumi tiem, par kuriem jau patlaban ir skaidrs, ka ar viņu zemajiem ienākumiem palīdzību noteikti vajadzēs. Proti, lai šai iedzīvotāju grupai vispār nebūtu jādodas uz sociālo dienestu lūgt atbalstu, tas būtiski atvieglotu sociālo dienestu darbu. Un attiecīgi uz sociālo dienestu ietu tie cilvēki, kuriem nepieciešamība pēc atbalsta radusies tikai šajos apstākļos.

Un te ir viena ļoti būtiska nianse – precīzi jādefinē, kas tad ir šī māj-saimniecība, par kuru tiek runāts, – vai māj-saimniecība ir tā, kas dzīvo tikai savā īpašumā, vai arī tā, kas dzīvo īrētā īpašumā – un tā ir viņu vienīgā māj-saimniecība. Proti, jābūt skaidram definējumam – uz ko tieši tas attiecas. Tālāk būtu

jākonstatē, kas dzīvo šajā māj-saimniecībā, un tas ideālais variants būtu, ka, piemēram, Valsts ieņēmumu dienests, kas redz šīs māj-saimniecības kopējos ienākumus, automātiski veiktu aprēķinus un izdarītu slēdzienu par personu kvalificēšanos kritērijiem. Šodien nav tāda mehānisma, tāpēc būtu vasarā pie tā intensīvi jāstrādā, nevis jāgaida līdz rudenim, nevis jāgaida līdz rudenim, ja Igaunijā nav šādas automatizētas sistēmas, tomēr viņi ir soli tālāk, un varbūt ir vērts izvērtēt Igaunijas pieredzi, kad viena daļa izmaksu jau automātiski tika kompensēta rēķinos (siltumenerģija, elektrība, gāze) un cilvēkiem nekur nebija jāiet. Savukārt pārējais, kas palika uz Igaunijas pašvaldību pleciem, radīja kapacitātes problēmas arī viņu sociālajiem dienestiem, kā dēļ iesnieguma izvērtēšanai un lēmuma pieņemšanai viņiem

bija nepieciešamas likumā noteiktās 35 dienas. Tas ir ļoti ilgs laiks! Ja cilvēkam rodas problēmas, atbalsts ir nepieciešams ātri. Un, protams, svarīgi ir arī saprast, ka sadārdzinājuma amortizēšana ir jāuzņemas abām pusēm – daļu segtu valsts, bet daļa jāsedz arī pašam cilvēkam, tostarp pārskatot savu izdevumu struktūru.

Skaidrs, ka ir cilvēki vai māj-saimniecības, kam pa-

Gints Kaminskis

- Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdētājs
- Dobeles novada domes deputāts
- Bijis Auces pilsētas domes priekšsēdētājs
- 1990. gadā absolvējis Jāzepa Vītola Latvijas Valsts konservatoriju, ieguvis kordiriģenta, kora priekšmetu pasniedzēja kvalifikāciju
- 2003. gadā Latvijas Universitātē ieguvis jurista kvalifikāciju

tiesībā jau tagad vairs nav nekādu iespēju pārskatīt savus izdevumus un kaut kam tērēt mazāk, lai segtu inflācijas lēcieni (kā mums te visgudri ieteica atsevišķi politiķi). Taču nenoliedzami ir daļa, kam šī opcija vēl pastāv. Tomēr ir cita nianse – briestošā problēma nupat tiek kā karsts kartupelis mētāta ne tikai starp politiskajiem spēkiem, bet arī starp valsti un pašvaldībām – kuram nu tagad būs galvenā atbildība. Turklāt arī divains šķiet premjera definētais termiņš – 1. septembris –, kad sistēmai jābūt ieviestai. No pieredzes zinām, ka valsts pārvaldei visai bēdīgi sokaš pat ar pašu definēto termiņu ievērošanu. Vai nepastāv risks, ka politiķi visu vasaru aizgūtnēm diskutēs par LM sagatavotajiem priekšlikumiem un augusta beigās aizvien nebūs skaidrā plāna. Nav jāmeklē tālu slakta pieredze – Covid-19 pandēmijas pārvaldība bija, maigi sakot, katastrofāla – ko tik mēs nepiedzīvojam...

Tas būtu ļoti slikti, ja plānu apstiprinātu tikai septembrī. Piekritu ekonomikas ministrei Ilzei Indriksonei (NA), ka jūlija ir jābūt skaidrībai. Kaut kādu skaidrību mēs gūsim jau 14. jūnijā, un tad vēl ir mēnesis laika priekšlikumu un risinājumu pilnveidošanai. Šajā gadījumā nav variantu – nevar būt ne atvaļinājumu, ne kādu citu attaisnojšu iemeslu, ja ir jāstrādā

bija nepieciešamas likumā noteiktās 35 dienas. Tas ir ļoti ilgs laiks! Ja cilvēkam rodas problēmas, atbalsts ir nepieciešams ātri. Un, protams, svarīgi ir arī saprast, ka sadārdzinājuma amortizēšana ir jāuzņemas abām pusēm – daļu segtu valsts, bet daļa jāsedz arī pašam cilvēkam, tostarp pārskatot savu izdevumu struktūru.

Skaidrs, ka ir cilvēki vai māj-saimniecības, kam pa-

pie kaut kādām nepadarītām lietām. Piemēram, ja zinām, ka ir vienošanās par mājokļa pabalsta un garantētā minimālā ienākuma nodrošinājumu, ka to segtu vienādās daļās valsts un pašvaldības, tad mēs no savas puses esam gatavi to darīt. Bet, ja gadījumā tiek mainīts koeficients no pašreizējā 1 uz, piemēram, 3 vai 4, no kā cilvēks kvalificējas atbalsta saņemšanai, pašvaldībām vienkārši nebūs avotu, no kā šos līdzekļus ņemt. Un tad varbūt jādoma par pašvaldību proporcijas samazinājumu. Ja šī nianse netiks atrisināta, mēs paši būsīm sprukās. Skaitļi rāda – salīdzinot pagājušā un šā gada pirmos četrus mēnešus, pašvaldību komunālo pakalpojumu izdevumi ir pieauguši par 23%, tostarp siltumenerģija – par nepilniem 30%, ūdensapgāde un kanalizācija – vairāk nekā 32%. Un jau pašlaik pašvaldības samazina visas pozīcijas, kur vien iespējams. Un te, piemēram, ir jautājums – lai ietaupītu, vai tagad būtu pareizi naktīs izslēgt ielu apgaismojumu? Es viennozīmīgi uzskatu, ka nē, jo tas ir sabiedriskās drošības jautājums.

Iepriekšējā krīzē Latvija piedzīvoja ļoti lielu ekonomisko emigrāciju – cilvēki, kuriem nebija darba vai ienākumi nespēja segt pamata vajadzības, devās peļņā uz ārzemēm. Un skaidrs, ka daļa no viņiem nekad neatgriezīsies Latvijā, pat neskatoties uz valsts īstenotajām kaut kādām reemigrācijas programmām. Arī CSP jaunākie dati par Latvijas iedzīvotāju skaita izmaiņām ir ļoti drūmi. Vai valsts iespējamā nespēja efektīvi vadīt šīs jaunās krīzes pārvarēšanu nav būtams faktors, kā dēļ varam atkal zaudēt Latvijai tik ļoti vajadzīgos cilvēkus?

Tas būtu skumjākais scenārijs. Es ļoti ceru, ka tā nenotiks, un tā nevajadzētu notikt. Un viens no faktoriem, lai tā nenotiktu, – ja mēs (kāda ministrija, ministrs, ierēdis) nākam ārā ar kādu no lē-

mumiem, ir jābūt skaidram definējumam, kas un kā tiks īstenots un ka tā arī tas notiks. Proti, informācijai ir jābūt savlaicīgai, saprotamai un ar skaidri definētu risinājumu. Nedrīkst būt tā, kā mums nereti notiek, ka dažādas amatpersonas pauž dažādu informāciju. Un patiesībā attiecībā uz migrāciju – tas nebūt nenozīmē tikai aizbraukšanu uz ārvalstīm, tas var notikt arī valsts robežās. Tādēļ krīzes pārvarēšanas risinājumiem ir jābūt tādējiem, lai to pozitīvo efektu izjustu ikviens cilvēks un reģionos dzīvojošiem nebūtu iemesla pamest savas mājas. Jo runa te nav tikai par vienu cilvēku, runa ir par skolām, uzņēmumiem – lai konkrētajā teritorijā būtu cilvēki, kas strādā. Ja cilvēki sakustēsies, tā būs liela problēma, kas patiesība ir jūtama jau šodien. Cilvēki dzīvo visā Latvijas teritorijā, tādēļ valstij ir jādoma, kā cilvēkus noturēt arī attālakajos reģionos.

Cik lielu risku kvalitatīvai krīzes pārvarēšanai rada rudenī gaidāmās Saeimas vēlēšanas? Priekšvēlēšanu laikā politiķi ierasti sola visu iespējamo un neiespējamo – vai tas nerada draudus, ka vasarā dzirdēsim kaismīgas runas un solījumus par atbalsta mehānismiem, bet rudenī izrādīsies, ka sasolīto nemaz nav iespējams izpildīt. Nevar nepamānīt, ka jau šobrīd viens otrs politiķis jau atkal vieglu roku pauž solījumus, kam īsti – vismaz pagaidām – racionāls segums nav manāms. Vai rudenī nebūs situācijas, kad atskanēs frāze: «Piedo, die, mīļie, mums nav naudas. Sakodīsim zobus un saplēdīsimies kā pingvīn...»

Protams, solījumi būs. Nav bijušas nevienas vēlēšanas, pirms kurām nav pausti dažādi solījumi, tostarp par vīneiespējamākajām lietām. Tāpēc vēl jo vairāk jādoma, vai katrs konkrētais solījums būs arī fakts balstīts un tāds, ko ir iespējams izpildīt. Lai nebūtu tā, kā jūs sakāt, – cilvēkiem tiek dots solījums, taču beigās pasaka «diemžēl

Problēmas var radīt sociālo dienestu nepietiekamā kapacitāte

Vai pašvaldības gatavas palīdzības lūdzēju skaita būtiskam pieaugumam?

VIESTURS KLEINBERGS
RĪGAS DOMES SOCIĀLO LIETU KOMITEJAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Salīdzinot ar pagājušā gada pirmajiem četriem mēnešiem, šogad klientu skaits, kuri kvalificējas kritērijiem un

saņem mājokļa pabalstu, ir pieaudzis par 57%. Ja piepildīsies prognozes par energoresursu cenu vismaz dubultošanās, attiecīgi sagaidāms, ka palīdzības lūdzēju skaits Rīgā arī dubultosies. Šajā situācijā sociālā dienesta kapacitāte tiešām būs akūta problēma. Vēl 2010.–2012. gadā darbs Rīgas sociālajā dienestā bija prestīžs un salīdzinājumā ar citām pašvaldībām ļoti apmaksāts. Taču šajos 10 gados – kamēr citās pašvaldībās sociālajos dienestos algas pieauga par 30%, Rīgā tās nemainījās. Tādēļ Rīgā jau ilgstoši ir 20% darbinieku deficīts. Tagad liels darba apjoms ir ar Ukrainas bēgļiem būtisku jautājumu risināšanu. Līdz ar to skaidrs, ka līdz ar klientu pieplūdumu būtisku pieaugumu Rīgai var rasties vislielākās problēmas. Patlaban meklējam iespējas, tostarp rast papildu finansējumu, lai problēmu pēc iespējas mazinātu.

nesanāca». Un tieši tādēļ ir svarīgi ar krīzes risinājumu izstrādi koncentrēties nevis uz 1. septembri vai vēl vēlāku datumu, pēc kā jau ļoti drīz būs vēlēšanas... Tāpēc atbalstu Ilzes Indriksones aicinājumu skaidrību par pasākumu plānu un tā niansēm gūt jau jūlija vidū. Ja jūlija vidū būtu oficiāli noteikts kā termiņš, kurā jābūt plānam, tad pietiktu laika, lai sāktu veikt jau detalizētus aprēķinus un plāna īstenošanu, un gadījumā, ja tiek konstatētas kādas problēmas, būs gana laika veikt korekcijas. Un tad – ja process jau būs sekmīgi sāks – arī mazināsies risks, ka iecerētais plāns netiek realizēts, un jaunajai Saeimai un valdībai nebūs iespēju attaisnoties, ka darbus nevar īstenot, jo, piemēram, tas ir vecās Saeimas un valdības atstātais mantojums – kā nereti dzirdētas šādas atrunas.

Atminoties Covid-19 krīzes, es teiktu, nepārvaldības pieredzi, kā jūs šobrīd jūtat – vai šīs jaunās krīzes pārva-

rēšanai ir skaidra, saprotama un reāli esoša krīzes risināšanas komanda un tās vadība? Un ka atkal nebūs tā, ka visi atbildīgi skatās viens uz otru?

Tai noteikti ir jābūt spēcīgākai un sakārtotākai. Mēs (LPS – *red.*) no savas puses esam iesnieguši virkni priekšlikumu un vēlētos arī sagaidīt objektīvu piekrišanu vai noraidījumu. Un tas nav tikai pašvaldību, bet arī sabiedrības uzstādīts jautājums – kā process virzīsies uz priekšu? Nepieciešams skaidrs redzējums, skaidri lēmumi un skaidrs risinājums.

Vai nav risks, ka nākamajā ziemā daļa māj-saimniecību, īpaši seniori, vienkārši nespēs segt rēķinus un faktiski bankrotēs, un, nedod Dievs, viņu īpašums nonāks ūtrupē?

Tas ir nepieļaujami! Tā nedrīkst notikt. Tāpēc ir svarīgi maksimāli ātri rast efektīvus risinājumus, lai tas nenotiktu. ●

Akciju sabiedrība "Sadales tīkls"
Šmerļa iela 1, Rīga, Latvija, LV-1160

IZSLUDINA SARUNU PROCEDŪRU

“Universālais brigādes traktors”

(ID Nr. ST 2022/16)

Pieteikumu iesniegšanas termiņš – līdz 2022. gada 11. jūlija plkst.11.00.

Pieteikumu iesniegšanas vieta – Elektronisko iepirkumu sistēmā www.eis.gov.lv.

Informācija par sarunu procedūru – AS “Sadales tīkls” mājaslapā, Elektronisko iepirkumu sistēmā (<https://www.eis.gov.lv/EKES/Supplier/Procurement/83053>) un www.iub.gov.lv.

Nolikumu var saņemt – www.sadalestiks.lv un www.eis.gov.lv.

Kontaktpersona – Iepirkumu daļas projektu vadītājs Mārtiņš Leimanis, tālr. +371 67728056, e-pasts: martins.leimanis@latvenergo.lv.

Akciju sabiedrība "Sadales tīkls"
Šmerļa iela 1, Rīga, Latvija, LV-1160

IZSLUDINA SARUNU PROCEDŪRU

“Universālo kāpurķēžu pašgājējmašīnu iegāde”

(ID Nr. ST 2022/13)

Pieteikumu iesniegšanas termiņš – līdz 2022. gada 11. jūlija plkst.10.00.

Pieteikumu iesniegšanas vieta – Elektronisko iepirkumu sistēmā www.eis.gov.lv.

Informācija par sarunu procedūru – AS “Sadales tīkls” mājaslapā, Elektronisko iepirkumu sistēmā (<https://www.eis.gov.lv/EKES/Supplier/Procurement/80942>) un www.iub.gov.lv.

Nolikumu var saņemt – www.sadalestiks.lv un www.eis.gov.lv.

Kontaktpersona – Iepirkumu daļas projektu vadītājs Mārtiņš Leimanis, tālr. +371 67728056, e-pasts: martins.leimanis@latvenergo.lv.